

Karolina Walancik

Akademia WSB

kwalancik@wsb.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0002-9988-0145>

System pieczy zastępczej w Republice Czeskiej

Abstrakt: System pieczy zastępczej w Republice Czeskiej stanowi istotny element polityki społecznej państwa. Celem tej polityki jest zapewnienie dzieciom pozbawionym opieki rodziców naturalnych warunków do prawidłowego rozwoju emocjonalnego, społecznego i fizycznego. Piecza zastępcza została określona w ustawie nr 359/1999 Sb. o społeczno-prawnej ochronie dzieci, § 47 a ust. 1 lit. a) jako: „opieka osobista sprawowana przez opiekuna” (ustawa nr 359/1999 Sb., 47 a ust. 1 lit. a). System obowiązujący w Republice Czeskiej zmierza w kierunku bardziej zindywidualizowanego modelu pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, który jest przyjazny dla dzieci i skoncentrowany na ich potrzebach emocjonalnych. Autorka w niniejszej publikacji dokonuje charakterystyki pieczy zastępczej w Republice Czeskiej ze szczególnym uwzględnieniem rodzin zastępczych, przedstawia zasady organizacyjne i sposób funkcjonowania tej instytucji w oparciu o obowiązujące przepisy prawne i wyniki badań dotyczące aktualnego stanu pieczy zastępczej w Republice Czeskiej.

Słowa kluczowe: alternative care, piecza zastępcza, rodzina zastępcza, Republika Czeska, regulacje prawne, wsparcie dla rodziny, rodzina naturalna.

Wprowadzenie

W ostatnich dwóch dekadach XX wieku zaobserwowano w Europie znaczący spadek liczby instytucjonalnych form pieczy zastępczej. Reformy w zakresie pieczy zastępczej nad dzieckiem w rodzinach dysfunkcyjnych zaczęły zmierzać w kierunku tworzenia i rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej, w tym głównie rodzin zastępczych (Boddy, 2013). Wiąże się to z modelem opieki nad dzieckiem,

skoncentrowanym na odkrywaniu potencjału i możliwości rodziny i jej otoczenia (Walancik-Ryba, 2019, s. 245). Tytułem wprowadzenia wskazać należy, że Republika Czeska jest stroną Konwencji o prawach dziecka (nr 104/1991 Sb.), która stanowi, że dziecko ma prawo dorastać w środowisku rodzinnym, w atmosferze szacunku, miłości i zrozumienia (art. 20, 21).

W tym miejscu wskazać należy, że pojęciem nadrzędnym obejmującym wszystkie formy sprawowania pieczy nad dzieckiem, nad którym nie sprawują pieczy jego rodzice, jest pojęcie *alternative care*, użyte właśnie w Konwencji o Prawach Dziecka. *Alternative care* oznacza pieczę alternatywną wobec pieczy rodzicielskiej, pieczę innego rodzaju niż rodzicielska. Różne formy pieczy zastępczej są odzwierciedleniem ogromnej różnorodności sytuacji (art. 9, art. 20 Konwencji), w których mogą one być zastosowane. Istotne znaczenie ma fakt braku możliwości sprawowania pieczy nad dzieckiem przez jego rodziców, nie zaś przyczyna czy powody powstania tej sytuacji. W Konwencji podkreślono, że piecza zastępcza powinna być zapewniona z uwzględnieniem najlepszego interesu dziecka, jego pochodzenia kulturowego i etnicznego oraz ciągłości wychowania. W artykule 21 Konwencja wyraźnie reguluje warunki adopcji, w tym wymóg świadomej zgody biologicznych rodziców i zapewnienie ochrony prawnej dziecka¹.

Pieczka zastępcza w Republice Czeskiej jest gwarantowaną przez państwo formą alternatywnej opieki rodzinnej, systemem opieki nad dziećmi, które z różnych powodów nie mogą być wychowywane w swoich biologicznych rodzinach. Umożliwia ona dzieciom socjalizację w środowisku rodzinnym, a nie instytucjonalnym. Dziecko powinno dorastać w emocjonalnie ciepłym, pełnym akceptacji i stabilnym środowisku (Matějček, Kolouchová, 2002). Rodzina jest miejscem, do którego człowiek wraca, gdzie powinien czuć się dobrze, być bezwarunkowo akceptowanym, wspieranym i motywowanym. Niestabilne środowisko podważa poczucie bezpieczeństwa dziecka w życiu. (O’Loughlin, O’Loughlin, 2016, s. 33–35). W ciągu ostatnich dwóch dekad czeski system opieki rodzinnej przeszedł znaczącą transformację – od dominacji pieczy zastępczej instytucjonalnej do stopniowego rozwoju rodzinnych form tej pieczy. Zmiany te wynikają z wdrożenia zaleceń Unii Europejskiej, w tym strategii „deinstytucjonalizacji opieki nad dzieckiem”, oraz z rosnącego nacisku na dobro dziecka i jego prawo do wychowania w środowisku rodzinnym (Vavrecková, Tichá, Ondrušová, s. 238). Piecza zastępcza w Czechach jest określona w ustawie Kodeks cywilny (nr 89/2012 Sb.) oraz ustawie o społeczno-prawnej ochronie dzieci (nr 359/1999 Sb.). Ustawa nr 359/1999 Sb. została zmieniona ustawą nr 242/2024 Sb., która weszła w życie 1 stycznia 2025 r. Nowelizacja wprowadziła zmiany w zakresie pośrednictwa w sprawowaniu opieki zastępczej, zwłaszcza w zakresie wsparcia finansowego i obowiązków rodziców zastępczych. Piecza zastępcza w Republice Czeskiej ma pierwszeństwo przed

.....

¹ zakonyprolidi.cz.

opieką instytucjonalną. Przepisy § 14 ustawy o społeczno-prawnej ochronie dzieci (nr 359/1999 Sb.), oraz §§ 958-959 kodeksu cywilnego (nr 89/2012 Sb.) stanowią, że piecza zastępcza w Republice Czeskiej jest ustanawiana i kończona na mocy orzeczenia sądu.

Kodeks cywilny stanowi, że dziecko powinno przyczyniać się do zaspokajania potrzeb rodziny, jeżeli posiada własne dochody (nr 89/2012 Sb § 915–916). Nie jest to jednak obowiązek pomocy w domu dziecka, jak można by błędnie interpretować. Sąd może podjąć decyzję o pieczy zastępczej na czas trwania przeszkody uniemożliwiającej rodzicom osobiste sprawowanie opieki nad dzieckiem. Piecza zastępcza kończy się najpóźniej w momencie osiągnięcia przez dziecko pełnoletności lub uzyskania zdolności do czynności prawnych.

R Republice Czeskiej przepisy prawne określają następujące formy tzw. *alternative care*:

- adopcja,
- tymczasowa piecza zastępcza,
- piecza zastępcza.

Pieczka zastępcza dzieli się na opiekę krewnych i opiekę osób niespokrewnionych, w zależności od relacji dziecka z opiekunem (Lipová, 2019, s. 3).

Opieka krewnych bez pośrednictwa ma miejsce, gdy opiekunami stają się członkowie dalszej rodziny (np. dziadkowie, krewni lub bliscy krewni). Opieka niespokrewniona z pośrednictwem jest najczęściej stosowaną formą, w której dziecko zostaje powierzone opiece osób fizycznych, które są przygotowane, przeszkolone i wpisane do rejestru regionalnego urzędu osób zajmujących się zastępczą opieką rodzinną

Istnieje również opieka instytucjonalna, realizowana za pośrednictwem placówek opiekuńczych i wychowawczych (domów dziecka, ośrodków dla dzieci) jako instytucji zapewniających opiekę dzieciom, które nie mogą zostać umieszczone w rodzinie zastępczej. Według danych Ministerstwa Pracy i Spraw Socjalnych Republiki Czeskiej na koniec 2024 r. w pieczy zastępczej (z wyjątkiem adopcji) znajdowało się łącznie 21 150 dzieci, podczas gdy w placówkach opiekuńczych umieszczono około 7300 dzieci².

Celem artykułu jest przedstawienie wybranych zagadnień na podstawie przepisów prawnych, literatury, danych wtórnych organizacji pieczy zastępczej w Czechach.

Adopcja jako odrębna forma *alternative care*

W Republice Czeskiej istnieje również adopcja jako odrębna forma *alternative care*. Adopcja (przyjęcie) stanowi najbardziej trwałą formę alternatywnej opieki rodzin-

.....

² mpsv.cz.

nej, w ramach której między dzieckiem a adoptującym powstaje stosunek prawny podobny do biologicznego rodzicielstwa. Adoptowane dziecko uzyskuje więzi rodzinne również z szerszą rodziną adoptującego, a więzi prawne z pierwotną rodziną wygasają (§ 829 kodeksu cywilnego, nr 89/2012 Sb.). Przed ostateczną adopcją przyszły rodzic adopcyjny musi opiekować się dzieckiem przez co najmniej sześć miesięcy w ramach tzw. opieki przedadopcyjnej. Dopiero po upływie tego czasu można złożyć wniosek o wydanie orzeczenia sądowego w sprawie adopcji³.

W 2024 r., do opieki przedadopcyjnej w Republice Czeskiej trafiło 384 dzieci, a ostatecznie adoptowano 294 dzieci. Liczba wniosków o adopcję wykazuje tendencję spadkową – w 2024 r. złożono 372 wnioski w porównaniu z 525 w 2019 r.⁴

Tymczasowa piecza zastępcza

Tymczasowa piecza zastępcza jako opieka krótkoterminowa, trwająca maksymalnie dwanaście miesięcy, jest postrzegana jako tymczasowe rozwiązanie dla dziecka. Jest ona odpowiednia w sytuacjach, gdy dzieci prawdopodobnie wkrótce powrócą do rodziny lub gdy jest bardzo prawdopodobne, że nie powrócą do rodziny i zostaną adoptowane.

Władze lokalne prowadzą rejestr osób, które mogą zapewnić tymczasową opiekę zastępczą nad dzieckiem. Rodzice zastępczy zazwyczaj opiekują się dzieckiem do czasu, aż rodzina rozwiąże swoją sytuację w taki sposób, aby dziecko mogło wrócić, lub do czasu znalezienia innego długoterminowego rozwiązania (na przykład opieki krewnych, adopcji lub długoterminowej opieki zastępczej). Ze względu na charakter tymczasowej opieki zastępczej (jej krótkotrwały charakter) do osób, które mogą ją zapewnić, należą te, które na podstawie fachowej oceny spełniają warunki do zapewnienia takiej opieki nad dzieckiem.

Na wniosek organu ochrony socjalnej i prawnej sąd może umieścić dziecko w pieczy zastępczej na czas określony:

- na okres, w którym rodzic nie może wychowywać dziecka z ważnych powodów,
- na okres, po upływie którego matka może wyrazić zgodę na adopcję dziecka lub po upływie którego rodzic może cofnąć zgodę na adopcję dziecka, lub
- na okres, po upływie którego orzeczenie sądu, że zgoda rodziców na adopcję nie jest wymagana, stanie się prawnie skuteczne.

Jeżeli dziecko zostało umieszczone w tymczasowej pieczy zastępczej, sąd ma obowiązek co najmniej raz na trzy miesiące badać, czy przyczyny umieszczenia dziecka w opiece zastępczej nadal istnieją.

Tymczasowa piecza zastępcza może trwać maksymalnie rok. W wyjątkowych przypadkach, zwłaszcza gdy jest oczywiste, że podjęte już działania zmierzają do

³ Adopce.com, 2025.

⁴ Tamże.

umieszczenia dziecka w długoterminowej pieczy zastępczej, dziecko może zostać ponownie umieszczone w tymczasowej opiece zastępczej (Bubleová, 2021, s. 21).

W Republice Czeskiej stosunkowo powszechna jest tymczasowa piecza zastępcza, w ramach której rodzice zastępczy przyjmują dziecko wkrótce po urodzeniu. Osoby te są również oceniane pod kątem zdolności do opieki nad niemowlętami i małymi dziećmi oraz zdolności do współpracy z rodzicami tych dzieci (Bubleová, 2021, s. 21).

Pieczka zastępcza jako rozwiązanie długoterminowe

Pieczka zastępcza jest stabilnym i długoterminowym rozwiązaniem dla dzieci, których rodzice nie mogą, nie są w stanie lub nie chcą się nimi opiekować. Jednocześnie inne formy alternatywnej opieki rodzinnej (opieka nad inną osobą) lub adopcja nie są dla nich odpowiednie.

Pieczka zastępcza jako rozwiązanie długoterminowe jest stosowana w przypadku dzieci, które wyczerpały wszystkie możliwości powrotu do własnej rodziny i nie można było zapewnić im opieki w rodzinie zastępczej tymczasowej lub adopcyjnej. Dzieci zazwyczaj pozostają w rodzinie zastępczej przez kilka lat, często do osiągnięcia pełnoletności. Zdarzają się przypadki, gdy dziecko wraca do swojej biologicznej rodziny. W okresie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej rodzice zastępczy są zobowiązani do wspierania kontaktu dziecka z jego własną rodziną.

Długoterminowa piecza zastępcza sprawowana przez krewnych jest formą długoterminowej opieki nad dziećmi, które wyczerpały wszystkie możliwości powrotu do swoich rodziców. W tym przypadku jednak opiekun pochodzi z rodziny zastępczej dziecka. W tej formie dzieci zazwyczaj pozostają pod opieką do osiągnięcia pełnoletności. Również w tym przypadku rodzice zastępczy są zobowiązani do wspierania kontaktu dziecka z jego własnymi rodzicami.

Opieka sprawowana przez krewnych często charakteryzuje się szeregiem specyficznych warunków. Na przykład istnieje duża różnica wieku między dzieckiem a opiekunem. W wielu przypadkach opiekunami są dziadkowie dziecka.

Powrót do pierwotnej rodziny jest dla wielu dzieci bardzo trudny lub niemożliwy, a w wielu przypadkach nie można znaleźć dla nich odpowiedniej rodziny zastępczej. Dotyczy to głównie dzieci należących do innej grupy etnicznej niż większość, dzieci z problemami zdrowotnymi oraz dzieci w podeszłym wieku (Štochllová, 2011, s. 38). Dzieci te są umieszczane w pieczy instytucjonalnej, która jest realizowana poprzez placówki opiekuńcze i wychowawcze, np. domy dziecka.

Proces wyboru rodziców zastępczych

Rodzic zastępczy to osoba fizyczna sprawująca opiekę lub osoba zarejestrowana w urzędzie regionalnym. Osoba fizyczna lub małżeństwo muszą być zdolne

do sprawowania opieki nad dzieckiem oraz zagwarantować właściwe wychowanie dziecka i posiadać miejsce zamieszkania w Republice Czeskiej. Osoba, która ma zostać rodzicem zastępczym, jest zobowiązana spełniać warunki gwarantujące właściwą opiekę, mieć stałe miejsce zamieszkania i wyrazić zgodę na powierzenie jej pieczy zastępczej nad dzieckiem (nr 89/2012 Sb).

Osoby zainteresowane pieczą zastępczą muszą przejść proces selekcji i specjalistyczną ocenę. Selekcja kandydatów na rodziców zastępczych jest przeprowadzana przez organ gminy o rozszerzonej kompetencji w zakresie społecznej i prawnej ochrony dzieci. Cały proces wyboru odpowiedniego rodzica zastępczego przebiega w kilku etapach i jest regulowany ustawą (nr 359/1999 Sb.). Wnioskodawca składa wniosek o udział w rodzinnej opiece zastępczej do organu gminy o rozszerzonej kompetencji. Urząd gminy o rozszerzonej kompetencji po zebraniu wszystkich niezbędnych dokumentów zakłada jego akta, które niezwłocznie przekazuje urzędowi regionalnemu. Akta są sporządzane na podstawie oceny sytuacji dziecka i jego rodziny oraz na podstawie indywidualnego planu ochrony dziecka. Następnie następuje etap oceny i weryfikacji przygotowania zawodowego rodzica zastępczego do przyjęcia dziecka do rodziny. Po uzyskaniu pozytywnej oceny rodzic zastępczy zostaje wpisany do rejestru. W przypadku pieczy zastępczej pośredniczonej przez mediatora jest to opieka, w ramach której dziecko jest „wybierane” do rodziny przez organ samorządu lokalnego, a rodzice zastępczy są informowani o swojej przydatności do pełnienia funkcji rodziców zastępczych dla wybranego dziecka. Urząd regionalny wybiera odpowiednich rodziców zastępczych dla dzieci z rejestru, opierając się również na rejestrach innych regionów.

Przy wyborze kandydata urząd regionalny bierze pod uwagę poziom rozwoju fizycznego i umysłowego dziecka, jego szczególne potrzeby i wymagania, środowisko społeczne, z którego pochodzi dziecko, status prawny dziecka oraz środowisko etniczne, religijne i kulturowe (nr 359/1999 Sb. § 24). Rodzic zastępczy może zostać poproszony o osobiste spotkanie z regionalnym organem administracyjnym w celu oceny jego kwalifikacji i okoliczności decydujących o wyborze go na rodzica zastępczego danego dziecka. Po znalezieniu odpowiedniego rodzica zastępczego i dziecka nawiązuje się kontakt z dzieckiem (Bubleová i in., 2021, s. 20–21). W przypadku pieczy zastępczej bez pośrednictwa nie dochodzi do „wyboru” dziecka przez organ regionalny. W przypadku pieczy zastępczej bez pośrednictwa opiekę nad dzieckiem sprawują głównie dziadkowie, inni krewni lub osoby bliskie dziecku.

Osoby zainteresowane pieczą zastępczą muszą przejść specjalistyczne szkolenie (nr 359/1999 Sb.). W przypadku pieczy zastępczej tymczasowej co najmniej 48 godzin szkolenia specjalistycznego (nr 359/1999 Sb. § 44). W tym przypadku szkolenie obejmuje dodatkowo tematy charakterystyczne dla tego rodzaju opieki: opieka kryzysowa, współpraca z biologiczną rodziną dziecka, przekazanie dziecka pod inną opiekę, tymczasowa piecza zastępcza i własne dzieci rodziców zastępczych itp. Osoby zainteresowane długoterminową pieczą zastępczą przechodzą specjalistyczne szkolenie trwające co najmniej 72 godziny (nr 359/1999 Sb., § 44).

Urząd regionalny zapewnia przygotowanie do sprawowania opieki nad dziećmi w rodzinie zastępczej (Pazlarová, 2016). Cały proces przygotowania i profesjonalnej oceny kandydatów na rodziców zastępczych jest bardzo ważny. Nie można go lekceważyć, ponieważ niewystarczające przygotowanie i dobór przyszłych rodziców zastępczych może być istotnym czynnikiem niepowodzenia pieczy zastępczej.

Ważne okoliczności dotyczące sprawowania pieczy zastępczej znajdują się w umowie zawartej przez rodzica zastępczego najpóźniej w ciągu 30 dni od dnia wejścia w życie decyzji właściwego organu o powierzeniu dziecka opiece zastępczej, a umowa musi być zgodna z indywidualnym planem ochrony dziecka. W przypadku zawarcia umowy z uprawnioną osobą (organizacją towarzyszącą) strona ta jest zobowiązana co sześć miesięcy przedkładać urzędowi gminy, z zastrzeżeniem rozszerzonych uprawnień, sprawozdanie z przebiegu opieki zastępczej i wykonania umowy. W wybranych przypadkach (poważne lub powtarzające się naruszenie obowiązków, utrudnianie monitorowania realizacji umowy, odmowa przyjęcia dziecka) urząd gminy może wypowiedzieć umowę bez podania przyczyny. Rodzic zastępczy lub osoba wpisana do rejestru może wypowiedzieć umowę bez podania przyczyny (nr 359/1999 Sb.).

Podsumowanie

Podsumowując, należy zaznaczyć, że zarówno w międzynarodowych dokumentach, jak i orzeczeniach Trybunału Praw Człowieka rodzina jest uznana za naturalne oraz podstawowe środowisko rozwoju i wychowania dziecka (Walancik, 2025, s. 73). Kwestia społecznej i prawnej ochrony dzieci, zapewnienia profesjonalnej i systematycznej opieki nad dziećmi, ich rodzicami, rodzicami zastępczymi i adopcyjnymi była przedmiotem dyskusji i krytyki w Czechach od ponad dekady. Od ponad dziesięciu lat system ten przechodzi proces deinstytucjonalizacji (Bořová i in., 2008). Szczególną uwagę zwraca się na zapewnienie dziecku bezpiecznego życia w rodzinie oraz tymczasowość umieszczenia dziecka poza rodziną. Na podstawie wieloletniej praktyki związanej z działalnością badawczą i teoretyczną oraz analizą systemu opieki rodzinnej w kontekście całego systemu społeczno-prawnej ochrony dzieci przyjęto strategię deinstytucjonalizacji opieki, kładąc większy nacisk na formy opieki, w szczególności opiekę w rodzinie. Od 2014 r. Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych prowadzi program „Transformacja i ujednoczenie systemu opieki nad dziećmi zagrożonymi”, którego celem jest dalsze wzmocnienie zastępczej opieki rodzinnej, rozwój usług środowiskowych i zmniejszenie liczby placówek opiekuńczych. Zasadą jest, że pobyt dziecka poza rodziną nie powinien być długotrwały, a powrót do rodziny nie powinien być zbyt trudny i zasadniczo wyjątkowy. Utrzymanie kontaktu między dzieckiem a rodzicami podczas umieszczenia dziecka poza rodziną, zapewnienie opieki terapeutycznej i współpraca z systemem rodzinnym wymagały zmiany przepisów prawnych i przygotowania

rodziców do pełnienia roli rodziców zastępczych. Praca z rodziną nie może zakończyć się wraz z opuszczeniem rodziny przez dziecko. Powinna ona rozpocząć się od multidyscyplinarnej pracy zespołowej opartej na indywidualnym planie opieki, który stworzy strategię powrotu dziecka do rodziny. Rozwój dziecka w pieczy zastępczej, oddzielonego od rodziców, wymaga szczególnej troski i uwagi. Realizacja zadań w zakresie pieczy zastępczej, za którą w Czechach odpowiadają trzy szczeble administracji publicznej: państwo, które realizuje politykę społeczną, samorządy gminne i regionalne, które organizują opiekę zastępczą, przyjmują i wspierają rodziny zastępcze, organizacje pozarządowe, które świadczą usługi doradcze, psychologiczne i edukacyjne, powinny wykonywać zadania i obowiązki w zakresie opieki zastępczej z należytą starannością. Szczególną uwagę zwraca się na proces rekrutacji rodziców zastępczych i ich szkolenia. W kontekście pieczy zastępczej ważne jest, aby uwzględnić nie tylko potrzeby dzieci, ale także gotowość dorosłych, którzy z nimi pracują. Jak podają Bělk i in. (2022), „pedagodzy w dzisiejszym społeczeństwie podlegają ogromnej presji i oczekiwaniom zarówno ze strony systemu edukacyjnego, jak i rodziców, a w większości przypadków także samych dzieci. Ich ścieżka edukacyjna często prowadzi jednak przede wszystkim w kierunku rozwoju kompetencji zawodowych, a nie społecznych oraz sposobów rozwiązywania problemowych zachowań, z którymi się spotykają, oraz konfliktów, w które często się angażują”. Refleksja ta ma również zastosowanie do rodziców zastępczych, pracowników organów gminy ds. społeczno-prawnej ochrony dzieci (OSPOD) i innych specjalistów w systemie pieczy zastępczej, którzy również borykają się z trudnymi sytuacjami wymagającymi nie tylko wiedzy fachowej, ale także umiejętności społecznych, empatii i zdolności do interwencji kryzysowej. OSPOD jest kluczowym podmiotem w procesie umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej. Zapewnia fachową ocenę wnioskodawców, prowadzi rejestr odpowiednich osób, składa wnioski do sądu o powierzenie dziecka opiece i monitoruje przebieg opieki. Ma on ustawowy obowiązek współpracy z rodzicami zastępczymi, ale również adopcyjnymi i biologicznymi. Jego działalność reguluje ustawa nr 359/1999 Sb. § 3–15.

Warto wspomnieć, że Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych (MPPV, 2021, 2023) od kilku lat prowadzi kampanie promujące formę rodzicielstwa zastępczego jako formę, która zapewnia dziecku środowisko, w którym może budować więzi emocjonalne⁵.

Abstract: Foster Care System in the Czech Republic

The foster care system in the Czech Republic is an important element of state social policy. The goal of this policy is to provide children deprived of parental care with natural conditions for proper emotional, social, and physical development. Foster care is defined in Act No. 359/1999 Coll. on the Socio-Legal Protection of Children, Section 47a, Paragraph 1,

⁵ <https://www.mpsv.cz/>.

Letter a) as „personal care provided by a guardian“ (Act No. 359/1999 Coll., 47a, Paragraph 1, Letter a). The system in force in the Czech Republic is moving toward a more individualized model of foster care in foster families, one that is child-friendly and focused on their emotional needs. In this publication, the author characterizes foster care in the Czech Republic, with a particular emphasis on foster families, and presents the organizational principles and functioning of this institution based on applicable legal regulations and research findings regarding the current state of „alternative care“ in the Czech Republic.

Keywords: Alternative care, foster care, foster family, Czech Republic, legal regulations, family support, natural family.

Bibliografia

- [1] Bělík V., Hoferková S., Kraus B., Antl, M., Herynková M., 2022, *Patologie społeczne – wybrane zagrożenia dla pedagogów*, Pavel Mervart. Červený Kostelec.
- [2] Boddy J., 2013, *Understanding permanence for looked after children: A review of research for the Care Inquiry*, London: The Care Inquiry.
- [3] Bořová A., i in., 2008, *Rodzina zastępcza i transformacja systemu opieki nad zagrożonymi dziećmi w Czechach*. TRIADA, Brno.
- [4] Bubleová V. i in., 2021, *Przewodnik po zastępczej opiece rodzinnej*, Praga: Fundacja Terezy Maxové dětem.
- [5] Federalne Ministerstwo Spraw Zagranicznych, 1991, *Konwencja o prawach dziecka*.
- [6] *Kodeks cywilny (nr 89/2012 Sb.) w Republice Czeskiej* (Kodeks cywilny).
- [7] *Konwencja o prawach dziecka (nr 104/1991 Sb.)*.
- [8] Lipová D. i in., 2019, *Rodziny zastępcze w Czechach. Podstawowe cechy charakterystyczne rodziców zastępczych i dzieci w pieczy zastępczej*, Praga: Stowarzyszenie Dziecko i Rodzina, z.s.
- [9] Matějček Z., Kolouchová J., 2002, *Adopcja i opieka zastępcza*, Praga: Portal.
- [10] Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych, MPSV, 2021, *Strategia deinstytucjonalizacji opieki nad dziećmi na lata 2021–2030*, Praga: MPSV.
- [11] Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych, MPSV, 2023, *Opieka zastępcza: ustawodawstwo i praktyka*, Praga: MPSV.
- [12] O’Loughlin M., O’Loughlin S., 2016, *Praca socjalna z dziećmi i rodzinami*, Londyn: Learning Matters.
- [13] Pazlarová H., 2016, *Opieka zastępcza: podręcznik dla zawodów pomocowych*, Praga: Portal.
- [14] Štochlová P., 2011, *Struktura wiekowa dzieci w zastępczej opiece rodzinnej w Czechach*, „Czasopismo Poświęcone Pielęgniarstwu, Studium Społecznemu, Zdrowiu Publicznemu i Rehabilitacji”, 2(1–2), 37–44.
- [15] Trnková L., 2017, *Opieka zastępcza nad dzieckiem w Czechach*, Praga: Uniwersytet Karola.
- [16] *Ustawa o społeczno-prawnej ochronie dzieci nr 359/1999 Sb. w Republice Czeskiej*.
- [17] Vavrecková V., Tichá M., Ondrušová Z., 2017, *Opieka zastępcza jako aktualny problem opieki społecznej w Czechach*, „DANUBE: Law, Economics and Social Issues Review”, 8(4), 237–248.

- [18] Walancik K., 2025, *Kontakty dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej z rodzicami naturalnymi*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- [19] Walancik-Ryba K., 2019, *System pieczy zastępczej w Wielkiej Brytanii a polskie rodziny zastępcze*, „Studia Edukacyjne”, 52, 245–257.

Netografia

- [20] Adopce.com. 2025, *Zastępcza opieka rodzinna w liczbach*, <https://www.adopce.com/zakladni-informacje/nahradni-rodinna-pece-v-cislech/> [dostęp: 10.09.2025].
- [21] <https://www.mpsv.cz/> [dostęp: 10.09.2025].
- [22] Zbiór ustaw nr 104/1991 Sb, <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104> [dostęp: 10.08.2025].
- [23] Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych. MPSV, 2025, *Statystyki dotyczące zastępczej opieki rodzinnej*, Praga, <https://www.mpsv.cz/statistiky-1> [dostęp: 10.09.2025].